

Učitelj i njegov mandat

1. Vare, redde legiones!

Rimski vojvoda Publij Kvintij Varus sramotno je izgubio svoje čete u sukobu s germanskim plemenima. Doznavši car August za taj poraz, tužno je zavapio: »Vare, redde legiones!« Nažalost ovako bolno moraju zavapiti i toliki kršćanski roditelji nad djelatnošću ne malenog broja učitelja, koji nijesu očuvali duše sebi povjerene djece od zaraza nećudoređa i vjerskog nehaja. Čitave su legije nevine djece duševno propale, jer ih nijesu učitelji njihovi spasili, očuvali. Dapače su neki učitelji gori od neopreznog Vara. Ovo ga neprijatelji prevariše i namamiše u klanac, gdje mu je postradala vojska i on sam zaglavio; moderni pak neki učitelji sami srću u propast te svojim načelima i primjerima ubijaju dušu školske djece. Ne će li kršćanski roditelji ovakovim vojskovođama još jače doviknuti: »Vare, povrati nam našu djecu!«

Svi pravi rodoljubi ustaju ogorčeno protiv onih što šire bijelu smrt. Sasvim opravdano. Još je opravdanije, da svi slojevi ustanu na obranu naših legija nevine dječice protiv savremenih Iruda: »Stanite! Nijesmo vam djecu dali, da ih mlade pokoljete. Vi ste zaboravili na svoj — mandat«. Negdje je s potpunim pravom napisao Jean Paul: »Najnužnija propovijed, koju bi trebalo držati našem vijeku, jest ta, neka ostane kod kuće«. To jest, da se ne pača u ono, što na nj ne spada. Da, gotovo sva zla snalaze nas stoga, što ljudi ne ostaju pri svom staležu; zaboravljaju (sve je jedno, da li hotimice ili nehote) cilj svog zvanja. Tako je i kod mnogih sadašnjih učitelja, koji su eto i kod nas dapače i u svojim staleškim organizacijama proglasili: Svećenik ne smije prekoračiti školskog praga; škola je samo za nas svjetovnjake učitelje; mi ćemo u svim predmetima poučavati, pa i u nauku vjere. Mi hoćemo autonomiju škole i školstva«. To je isto kao da kažu: Djeca pripadaju nama i mi možemo od njih da učinimo, što hoćemo.

Ovakav nastup očevitno vodi u Irudovu klaonicu nemoralnosti i vjerskog indiferentizma, ako ne ateizma. Ta što znači, kada rekne učitelj ateist: »Ja ću i u vjeri poučavati školsku djecu«, ako ne to, da takav učitelj hoće bez ičije kontrole da širi svoj liberalizam, ateizam? Hoćemo li pustiti, da nas uistinu ti bezdušni Vari uspavaju svojim deklamacijama? Hoćemo li mirno gledati, da nam internacionalni ateizam pogubi djecu kao ono Kiklop drugove jadnog Odiseja? Slično se opetuje ono, što čitamo u Odiseji:

Kiklop na noge skoči i rukama druga se maši,
Pogrbi dvojicu njih i o zemlju udari njima
Kao štenadma, te mozak iscuri i pokvasi zemlju;
Ud im razreže po ud i sebi večeru spremi.

Kao planinski lav obojicu proždre, i od njih
Ništa ne ostane mesa ni crjeva ni moždanih kosti (IX.
pjevanje).

2. 800 g. pr. Krista i 1800 g. poslije Krista.

Liberalni učitelj misli, da je on absolutni gospodar u školi, a djeca da moraju njega slušati i slijediti, njegova si načela usvojiti. Što pak država? Ona mu to i tura u usta. Bezbožna država dapače veli: Djeca meni pripadaju, a liberalno učiteljstvo neka se samo na me obazire, ja mu dajem neograničenu vlast protiv dosadanje metode i kršćanske odgoje. Heteji i Jebuzeji eto skupa marširaju. Oni ne mare, što pri tome gaze najsvetija prava kršćanskih roditelja i prisvajaju sebi mandat, koga im nitko nije dao. Ovako su u prošlosti dvije države pokušale, da pogaze na slični način roditeljska prava. To su bili Sparta i Francuska.

U Sparti je 800 g. prije Kr. vladao ovaj običaj: Netom se dijete rodilo, došao je državni činovnik, pregledao dijete i ako je našao, da je slabo ili krležavo, odredio neka se izloži na Tajšet, da tako na onoj pećini pogine od gladi. Jedino je zdravo dijete smjelo ostati kod majke, dok ne dođe do uporabe razuma, a onda je opet došao činovnik i odnio dijete, da ga dalje odgoji država za vojnika. U Sparti se nijesu gojile umjetnosti i znanosti; tu nije bilo ni nježnih čuvstava ili samilosti. Ovakav nenaravni postupak nije mogao uroditi plemenitim ili dobrim plodom; niti je taj običaj ijedan drugi narod od njih preuzeo ni u Grčkoj ni drugdje, ma kako su nisko stajali ti poganski narodi.

1800 g. poslije Krista našla se ipak zemlja, koja je htjela sa sebe zbaciti kršćanstvo i uvesti novo poganstvo. To je Francuska. Za poznate je revolucije doviknuo krvopija Danton: »Vrijeme je, da opet uskrsne ono uzvišeno spartansko načelo, po kome djeca pripadaju prije republici negoli roditeljima«. I odmah izide Lepelletier s nacrtom, po kome će se sva djeca od 5. godine do 12. (a ženske do 11.) godine odgajati na trošak republike i to »zajednički i po zakonima slobode«. I do 40.000 učitelja i učiteljica navališe u ime te republike, da pograbe jadnu i nevinu dječicu poput silnog Kiklopa. Nemojmo tu ni pitati, koje su žalosne posljedice bile tog novog poganstva; lako si ih možemo misliti.

Evo, čime hoće da nas usreće oni učitelji, koji poput liberalnih državnika hoće da samo država ima pravo odgajati, a oni da su odgovorni samo svojem pedagoškom znanju i uvjerenju. Bebel je slično tražio za socijalističku državu. On je ipak nešto milosniji bio prema roditeljima negoli moderni liberalizam. Bebel naime hoće da država i hrani tu djecu, dok liberalizam 20. vijeka nameće roditeljima tu neugodnu dužnost, a opet im ne da prava da i moralno odgoje svoje dijete. Nesmiljena tiranija!

Eto kamo vodi načelo: da djeca pripadaju državi a ne roditeljima, pa da država i liberalni učitelj može da radi od djece u školi, što hoće, bez obzira na roditelje i na vjeru. Neograničena autonomija u školi jest plod najokrutnijeg materijalizma: bez iskresamilosti i poštivanja tuđeg prava. Da li je moguće, da učitelj po naravi i stvari i zvanja ima taj mandat, te gazi roditeljima njihova najsvetija prava? To nije moguće, jer učitelj nema svoj mandat u školi od sebe ni od države, nego od roditelja; pa zato on mora i u školi zastupati roditelje i odgajati djecu, kako to hoće roditelji, a ne država niti tko drugi, pa ni sam učitelj.

3. Učitelj ima svoj mandat od roditelja.

Pijo IX. osudio je ovu krivu nauku: »Obitelj prima razlog svog opstanka sasama od civilnog zakona i o njem ovise sva prava roditelja prema djeci, a osobito pravo obuke i uzgoja« (Quanta c.). To je papa osudio, jer roditelji imaju prirodno pravo odgajati si djecu bez obzira na to, da li država na to pristaje ili ne. I Leon je XIII. to isto kazao u pismu biskupima bavarskim g. 1887., a u enciklici »Rerum novarum« veli: 1. da roditelji imaju pravo odgajati svoju djecu, a to pravo da ne može nikada postati pravo države, 2. da je ovo pravo svetije i uzvišenije negoli je ista državna vlast.

I zdrav razum pokazuje, da ovako treba da bude te ni država ni učitelji ne smiju sebi svojatati pravo odgoja djece bez privole roditelja. To je već i poganin Aristotel dokazivao ovako: Ne opstoji obitelj, jer postoji država, nego obratno; a svrha je obitelji prema njezinoj naravi ne samo da postavi na svijet nove individue, nego da ih i dovede do savršenog čovječjeg stupnja, u kome je čovjek čovjekom, t. j. da mu uz fizični daje i religiozno-moralni život (Eth. VIII). Ta što je dijete? Sv. Toma Akvinski odgovara: »Dijete je nešto, što pripada ocu (est aliquid patris). Biskup Dr. I. Zwirger lijepo otkriva ovaj naravni zakon: 1. Djeca samoj sebi duго ne mogu pomoći, što ne nalazimo kod drugih živih bića u takvoj mjeri, 2. roditelji su djeteta dvije određene osobe, koje čute jaku ljubav prema djetetu, 3. nitko ne može (općenito i redovito) tako djelovati na dijete kao roditelji, 4. odlučni auktoritet roditelja nad djetetom i dragovoljna pokornost djece prema roditeljima, 5. naravna osjetljivost djece prema nauci i primjeru roditelja (Die Volksschule in ihren Beziehungen zu Familie, Kirche u. Staat, 45—52).

U ostalom, što je škola? za čim ona ide? koji joj je cilj? Škola je zavod, u kome se mladež uči i odgaja. U čemu sastoji odgoj? Na ovo odgovara pedagog biskup Dupanloup, da je cilj odgoja »gajiti sve fizične, intelektualne, moralne i religiozne moći, iz kojih sastoji narav i čovječje dostojanstvo djeteta, te ih razviti, ojačati i izglatiti, pomoći da se te moći razvijaju savršeno i pot-

puno; neka tako njihovom pomoću postane čovjek i njima se oboruža, pa tako uzmogne za života služiti domovini u raznim funkcijama, na koje će ga jednom ova i pozvati; napokon da ga te moći svojim oplemenjenjem i preobraženjem sadaneg života pripreme na vječni život» (Education I, 2). Cilj je dakle odgoju: razvitak, ojačanje, izglađenje i svemu podati pravi pravac obzirom na zemaljski i prekogrobni život. Tu nije dovoljno znanje, nego se hoće nešto više; hoće se živa kršćanska vjera za našu kršćansku djecu. Pouka može biti dobra, pa ipak zao odgoj. Tko da daje djetetu pravac za sadašnjost i vječnost? Samo Bog i njegova zamjenica na zemlji — katolička Crkva. Eto stoga i Crkva ima dužnost, po tome i pravo, da sudjeluje u odgoju djece kršćanske. Roditelji dakle i Crkva treba da složno i dogovorno rade oko uzgoja; jedino oni dakle mogu da dadu i drugome mandat, neka ih zamijeni u odgoju.

Iz ovoga slijede i prava, koja roditelji imaju napram svakoj školi, u kojoj se odgajaju njihova djeca: suditi o školskim knjigama, o nastavi i obuci, uopće: moći odrediti kome će povjeriti odgoju svoje djece. Ako roditelji daju mandat učitelju, da im odgaja i poučava djecu, onda taj učitelj treba da i uživa njihovo povjerenje. Kako roditelji imaju pravo, da sude učitelju, koji je slabo potkovan u svom znanju; tako jednako, a i više, imaju pravo i dužnost da sude o moralnom ili čak nemoralnom odgajanju tog učitelja. Već je Platon znao prikričati roditeljima: »Ako je vaš cipelar loš radnik i napravi vam loše cipele; ili se prikazuje, da je cipelar, a nije, vi nemate iz toga velike štete; no ako su odgojitelji vaše djece to samo po imenu, zar ne vidite, da takovi bacaju vašu obitelj u propast, i da tek do njih stoji vaš opstanak i vaša sreća?« Stoga Zwerger traži od roditelja, neka osobno poznaju učitelje svoje djece i neka ih pitaju: »Tko ste vi? Jeste li vi pravi odgojitelji? Po čemu uživete naše povjerenje? Kako živite? Kakova je bila vaša mladost? Tko vas je odgojio? Koji su vam bili učitelji? Kakova je vaša odlučnost, razboritost, karakternost, poštovitost? Ljubite li mladež? Kako je s vašom vjerom i krepošću? Jeste li bolji negoli mi? Morate biti bolji, jer vi treba da imate ono, što nama nedostaje te sami ne možemo odgajati svoje djece« (ib. 105—106). Roditelji, koji se ne bi ovako brinuli, gori su od bezvjerca (1 Tim. 5, 8). Isus tima prijeti kao i lošim učiteljima: »Koji sablazni jednoga od ovih malenih, koji vjeruju u me, bolje bi mu bilo, da se objesi kamen vodenični o vrat njegov i da potone u dubinu morsku« (Mat. 18, 6).

Vrlo je pohvalno, što je eto i kod nas ustanovljeno udruženje roditelja, koji hoće da imaju veći dodir i upliv na školu negoli je to doslije bilo. To je i pravo, jer djeca pripadaju roditeljima i Bogu, a učitelj zamjenjuje u školi samo roditelje; on ima od njih svoj mandat.